

Informační technologie, děti a výchova na prahu 21. století

PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.
Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
České Budějovice
mproch@pf.jcu.cz

www.pf.jcu.cz

Jak lze dnes vnímat „sílu“ a výchovy?

- Jak lze dnes vnímat „sílu“ a výchovy
- Jaké je dětství našich dětí a jakou roli v něm hrají technologie?
- Jaké místo mají technologie ve výchově nové generace?

Jak lze dnes vnímat „sílu“ a výchovy

- Síla výchovy je konfrontována se silami prostředí a to, co se v něm nalézá, nelze ignorovat...

výchova

biologické prostředí

sociální prostředí

Stejně, jak se mění naše tělo, smysly, zdraví, jak se mění lidé kolem nás a kultura, kterou přinášejí, mění se i svět výchovy...

Ve chvíli, kdy se mění svět kolem nás, zažíváme obavy, napětí, tedy to, co přináší očekávání změny.

Bojíme se o svoje děti, o jejich budoucnost a hledáme indikátory, které by nám dokázaly, že se je čeho bát, že děti jsou jiné a ona jinakost je ohrožuje.

A tak se nám zdají být – neukázněné, závislé na technologiích, nedostatečně vzdělané a vychované...

Ale jaké je dnešní dítě a dětství?

Jaký charakter má dětství?

- 1) scholarizované
(instituce x rodina – otázka voleb)
- 2) viktimizované
(ohrožení – otázka ochrany)
- 3) osamocené
(lákovost nových světů – otázka alternativ)
- 4) medializované
(tlak nabídek – otázka volby)
- 5) proplánované a urychlované (Helus, 2004)
(plán x svoboda)

1) Scholarizované dětství – technologie ve škole

- Škola
- Kroužek
- Organizovaný volný čas

technologie ve škole a v rodině, volný čas a internet

- Rodina
  - Přirozená hra
  - Odpočinek, relaxace

Negativa?

Problémy ve škole?

- obavy z nekázně
- neplnění zadané činnosti
- prohlížení nevhodných webových stránek
- navštěvování sociálních sítí...

Technologie jako něco, co je zabavováno a zakazováno

„Učím češtinu a hudební výchovu. Těžko říct. Na jednu stranu to vypadá lákavě, ale na druhou stranu, kde je ta jistota že všichni budou dělat to, co mají,,,

Kdyby ti žáci byli koncentrovaný a dokázali by pracovat, jak bych jim dávala pokyny, tak jo. Ty moje by podle mě to nezvládli.“

Pozitiva?

Jednoduché na použití

Online encyklopedie

Zohlednění speciálních potřeb dětí

Více nákladově efektivní než učebnice

Rychlejší vizualizace, rychlejší zpětná vazba

Zlepšení počítačových schopností

Zlepšení kreativity

Bezproblémové hodnocení

Úkoly bez potřeby papírů

Simulace učení

Přímá komunikace

Osobní přístup

2) viktimizované a agresivní dětství

Rizika psychologická

- Dostupné obrazy násilí na internetu
- Návodné modely negativního chování
- Kyberšikana
- Stalking,,,,

Měli jsme problém, že jedné holčičce, ona byla postižená, a oni jí psali. Ted' nevím, jestli přes Facebook nebo přes e-mail, ale psali jí »chcípni«.

Rizika technologicko - bezpečnostní

- Zneužití sdílených dat
- Nebezpečí používání služeb třetí osoby – přístup k uživatelským účtům dětí...

2) viktimizované a agresivní dětství

- Přenos negativních vzorců z médií není jednoznačně potvrzen (Bandura, Bobo Doll Experiment 1961)
  - podíl nejistoty a frustrace – děti, které se necítí ve svém prostředí spokojeny, šťastny...
- Prožívaná vrženost do světa je základní životní situací člověka současnosti.
  - umět si všimnout, že dítě takovou situací prožívá
  - pomoci dítěti tyto situace překonávat
  - orientovat jej na budoucnost – pěstovat schopnosti, tyto situace zvládat

3) osamocené dětství

- Pokles počtu dětí v rodinách (cca 22% rodin je s 2 dětmi, 20% s jedním, 3,66% se třemi, se 4 s více jen 0,7%) – příznak jedináčkovství
- Pokles rodin, fungujících širším rodinným životem (již v roce 1996 téměř 90% respondentů vyjádřilo, že žít s prarodiči je jistý druh selhání)
- Pokles komunitního charakteru škol – narušení principu spádovosti – ztráta pocitu sousedství a přátelství z „ulice“

3) osamocené dětství

- Vytváření přátelství na sítích
- Vytváření možností sdílení znalostí
- Vytváření prostoru pro kooperativní učení
- Vytváření možností pro outdoorové učení

Teď ty tablety chceme použít, jak je výročí města S...., tak i školy mají dělat nějaký projektový den o S.... Takže se na to budeme domlouvat. Mohou fotit, něco si do toho projektu něco napsat. Nějaká skupina může jít na Podskalí fotit památky třeba.“

4) Medializované a konzumní dětství

- Průměrné dvanáctileté dítě tráví denně s médii 2 hodiny, o víkendu až šest...

Nárůst této kvantity podnětů mění kvalitu jejich prožívání

- hrozí oslabování způsobilosti vnímat život takový, jaký je
- narušení pozornosti dětí
- narušení autenticity prožitků
- objevuje se skrytý i otevřený tlak komerční nabídky

4) Medializované a konzumní dětství

Ukazuje se, že dnešní globalizovaný svět, který nás zahrnul nevídanou nabídkou všeho myslitelného, ve skutečnosti zúžil spektrum cílů i hodnot (Hertzová, 2003).

Dominuje touha získat či vlastnit, ale je zároveň ochromena a často se ztenčuje na pasivní sledování soutěže typu *Chcete být milionářem*.

Naučit děti i dospělé zvládat toto přetížení možnosti výběru a vytrvat u svého rozhodnutí, se ukazuje jako důležitý cíl preventivních snah.

5) proplánované a urychlované dětství

Tlak na efekt, čas, ekonomičnost, rychlost.

Karl Jaspers: „Žijeme v době na jedné straně velkolepé, bohaté na výdobytky, ale tato doba stává se zároveň nejubožejší dobou selhávajícího člověka“

Die geistige Situation der Zeit, 1931

Jaspers: ustupování od lidských kvalit osobnosti, kterých se člověk nesmí vzdát: nenechat se zavléci vnější determinací k „uškrcení“ lidské duše – duchovní podstata člověka je „přiškrcena“

5) proplánované a urychlované dětství - krize výchovy

- *Negativní výchovný redukcionismus*
- snaha brát ve výchově z člověka jen „něco“ – komplexita lidské existence je amputována a zakryta zdůrazňováním dílčích rysů, stránek života ...

Př.

- vzdělávání pro konkurenceschopnost,
- vzděláváním k produktivitě práce,
- výchova k gender aspektům z pohledu jednoho pohlaví...

Realizovat jen to, co je konkrétní a pragmatické.

V čem se projevuje krize ve výchově?

- *Negativní individualistický hedonismus*

Vše má být jen prospěšné a přímo účelné

- výchova jako cesta ke kariéře,
- výchova k životu „singel“, žít a užívat si,
- vzdělávání jako služba za peníze,
- vyučování jen jako zábava a hra

- ... odpor k těm, kteří narušují náš komfort (ve škole po našich dětech chtějí práci, úkoly atd...)

Řešení problému?

- Rozvíjet a vzdělávat dítě v širokém spektru gramotností

Definice gramotnosti včera a dnes:

- číst, psát, počítat +
  - finanční gramotnost,
  - **informační gramotnost,**
  - jazyková gramotnost
  - kulturní gramotnost
- = vzdělaný člověk si ví lépe rady...

Řešení problému?

- **Výchovné využití přirozené potřeby dítěte ke „směřování“**

Dítě má šanci být poutníkem a pomocí technologií dosáhnout svých cílů...

Ale může se stát i tulákem a vagabundem ve virtuálních světech – potřebuje **doprovázet**

Kam putuje?

- od dětství k dospělosti sexuální, názorové, sociální (děti si rády hrají na dospělé – svět technologií je světem dospělých)

Řešení problému?

- k **sebepojetí** (dítě chce vědět, jaké je, chce experimentovat, hledat sebeuplatnění)

Svět technologií je světem seberealizace i sebe prezentace

- k **vytváření vztahů** (najít si kamaráda, partnera/ku)

Svět technologií je světem sítí vztahů

- k **nalezení životních cílů**, životního smyslu

Svět technologií je světem perspektivních profesních uplatnění pro děti rozmanitých potřeb.

- Zbývá otázka... jsme připraveni?

Máme-li dítě doprovázet – musíme držet krok,, ale...

- Učíme se stejně rychle?
- Učíme se se stejným nadšením, pro „to“ nové?
- Nezavrhujeme a neodmítáme?
- Nehledáme důvody, proč „ne“?

Škola dotykem ukazuje – že se nemusíme bát...